

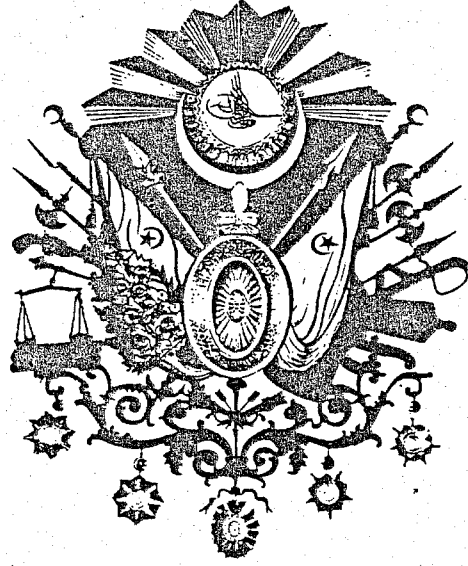
~~VAKAT~~
VAKAT / HAYRIYYE

956.07-SEN-0

Eddeuletül - Osmani - I, 550 v.d.

15 MAYIS 2009

YeniAevi

Osmanlı

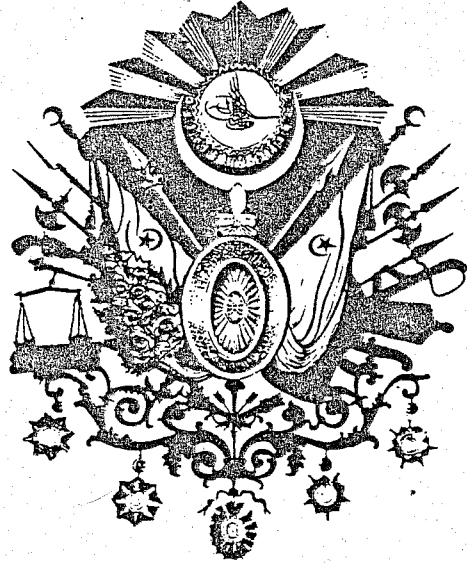
7

DÜŞÜNCE

EDİTÖR
GÜLER EREN

BİLİM EDİTÖRLERİ
DOÇ. DR. KEMAL ÇİÇEK
CEM OĞUZ

YENİ TÜRKİYE YAYINLARI

Osmanlı

7

DÜŞÜNCE

EDİTÖR
GÜLER EREN

BİLİM EDİTÖRLERİ
DOÇ. DR. KEMAL ÇİÇEK
CEM OĞUZ

YENİ TÜRKİYE YAYINLARI

YENİÇERİ OCAĞININ KALDIRILIŞI ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER "VAK'A-YI HAYRİYYE"

YRD. DOÇ. DR. MEHMET ALİ BEYHAN
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

GİRİŞ

19. yüzyıl Osmanlı Tarihi'nin en önemli olaylarından biri hiç şüphesiz, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılışıdır. Yüzyılın, Osmanlı Tarihi açısından önemli olan bu olayına tahsisen yazılmış "Üss-i Zafer"den başka, ocağın ilgasına dair kaleme alınan diğer bir monografik eser de Şirvanlı Fatih Efendi'nin *Gülzâr-ı Fütûhârı*'dir.¹

Son zamanlara kadar, ocağın ilgasının yegâne monografisi olarak bilinen *Es'ad Efendi'nin Üss-i Zafer'i*, müellifinin devletin resmi tarihçisi olması hasebiyle, daha sonra halefi Lütü Efendi tarafından "...vetire-i resmîye üzere haber verir bir eser..."² olarak değerlendirilmiştir. Lütü Efendi'nin bu yargısı, şüphesiz *Es'ad Efendi'nin, Yeniçeri Ocağı'nın ilgâsını, halkın anlayabileceği külfetsiz ve sade bir üslup yerine, daha çok bir seçkinler sınıfının, devlet katında bulunan bir zümrenin anlayabileceği, rumturaklı ve belagatli bir ifade kullanmasına dayanmaktadır. Nitekim Lütü Efendi'nin, ocağın ilgâsı bahsini, Üss-i Zafer'den, daha sade bir üslupla, "ber-vech-i muhtasar telhîs ü tahrîr" etmesi,³ "vetire-i resmîye" yargısının üslupla alakalı olduğunu teyid etmektedir. Bu açıdan bakıldığında, ifade ve üslup bakımından, *Gülzâr-ı Fütûhârı*'nın⁴ *Üss-i Zafer*'den geri kalır yanı yoktur.*

Bu itibarla, gerek Yeniçeri Ocağı'nın ilgâsına tahsisen yazılan eserlerde⁵ ve gerek daha sonra kaleme alınan kroniklerde, Cevdet ve Lütü tarihleri gibi, daha çok "vak'anın seyri" üzerinde durulmuş, olayların cereyan tarzı anlatılmıştır. Ki bu tarihlerin de ağırlıklı kaynağı *Üss-i Zafer*'dir. Halbuki üslup ve ifade tarzından, olayla-

rın seyrinden ziyade, konunun anlaşılabilmesi, ocağı ilgâ noktasına getiren sebeplerin somutlaştırılması için bu resmi vetirenin çerçevesi dışına çıkmak gerekmektedir.

Biz bu makalede⁶ konunun seyrini, literatürce henüz pek tanınmayan *Gülzâr-ı Fütûhâr*'dan istifade ederek vermeye çalışırken, yukarıda konu ile ilgili işaret edilen eksikleri, "Vak'a-yı Hayriyye"nin arka planındaki, literatüre aksetmeyen olayları, başka bir eserden, "resmi vetire"nin çerçevesi dışında kaleme alınan hususi bir veka-yi'nâmeden⁷ aktarmak suretiyle gidermeye çalışacağız.

YENİÇERİ OCAĞI'NIN KURULUŞU VE MAHİYETİNE KISA BİR BAKIŞ

Ocağın kuruluşu hususunda kesin bir tarih tesbit edilebilmiş olmamakla beraber,⁸ tarihçiler Yeniçeri Ocağı'nın I. Murad (1359-1389) tarafından kurulduğunu belirtirler.⁹ Bu ocağın kurulması, şüphesiz, Osmanlı Devleti'nin yayılma, gelişme döneminin ortaya çıkardığı "dâimî ve muvazzaf" bir gücün mevcudiyetinin gereksinimine dayanmaktadır. Zira ocağın kuruluşundan önce, Osmanlı Devleti'nin askerî gücü "yaya ve müsellemler" diye piyade ve süvari olmak üzere, ancak savaş zamanında ve gerektiğinde toplanan, sadece Türklerden oluşan bir askeri sınıfa dayanmaktaydı. Bunlar savaş zamanlarında, ücret mukabilinde sefere katılırlar, savaş bittikten sonra, devletin kendilerine tahsis ettiği çiftliklerde, her türlü vergiden muaf olarak tarımla uğraşırlardı.

Osmanlıların Rumeli tarafına geçişi (1357) ile beraber, devletin toprakları genişlemeye başlamış, merkez-

Bu tugay açık arazide süratle ileriye atıldı ve gerilemiş olan birlikleri de beraberinde sürükleyerek akşama doğru Karaağaç deresine ulaştı ve dereyi geçti. II. kolorduya mensup 4. ve 5. niza-miye tümenlerimiz bu saldırı karşısında şaşkınlık içinde dağılmaya başladılar ve düşmana 16 top terkettiler. Bitkin bir hâlde olan ve verdikleri korkunç za-yiatlarla safları seyrekleşmiş olan Bul-garlar, terkedilmiş Türk siperlerini işgal ettiler. 6. Bulgar tümeninin 2. tugayı Türkbey etrafında bir şey yapamadığından I. kolordu kolayca II. kolorduya kıt'alar kaydırabilirdi. Ancak akşama doğ-ru tugay, Karaağaç deresine doğru bir alayını, 4. tümene doğru da diğer alayı-nı sürebildi.

Saat 15'e doğru IV. Türk kolordusu Lüleburgaz'ın doğusundaki tepelerden inerek 6. Bulgar tümeninin I. tugayını şehirden attı. Bulgarlar için durum bu-hranlı bir şekil alıyordu. Maalesef tam bu sırada Kutinçef'in 35.000 kişilik kuvve-ti ufukta görünmeye başladı. I. Bulgar tümeni sol yanı ile, Saranlı çiftliğine iler-lemiş olan Türkler'i püskürttüğü gibi, Türkler'in Lüleburgaz'dan kovduğu 6. Bulgar tümeninin I. tugayını da sağ ya-nına aldı. Aynı zamanda, Bulgar 10. tü-meninin başta giden tugayı, Karaağaç deresinin bulanık sularını geçerek, mızı-ka sesleri içinde Lüleburgaz istasyonuna atıldı ve erzak ve cephane ile dolu iki Türk trenini zaptetti.

Karanlık basarken IV. kolordumuz şehrin doğusundaki tepelere döndü. Sa-lih Paşa'nın yorgun süvari bölükleri de Umurca civarında toplandı.

Bulgar kumandanları muharebenin o kadar yakın bir zamanda olacağını san-mamışlardı. Böylece, Bulgar kıtaâtının harekâtı kısmî olarak ve birbirinden ayrı cereyan etmiştir. 29 ekim, iki tarafın da başarılarıyla fakat hiç bir taraf için ke-sin neticeli olmadan sona ermiştir. Bul-garlar akşama doğru hemen bütün kuv-

vetlerini mücadeleye sokmuşlardır; Ne umumî ihtiyatları, ne de III. ordunun ih-tiyatı vardı. Yalnız I. ordunun emrinde taze bir tugay mevcuttur. Böyle bir du-rumda askerî şefler ancak bir seyirci du-rumunda idiler. İki ordu hemen simet-rik bir surette birbirinin karşısında sıra-lanmış bulunuyordu. Çok çetin bir cep-he harekâtından başka yapacak bir şey-leri kalmıyordu.

30 EKİM 1912 HAREKÂTI

Abdullah Paşa, 29 ekim akşamı indiği Sakızköy'de aldığı cephe raporlarını göz-den geçiriyordu. II. kolordu kumandanı Şevket Turgut Paşa terkedilmiş olan mevzilerin tekrar alınıp alınmadığını bil-miyordu. Başarısızlığın başlıca âmili o-lan cephane noksanından şikâyet ediyor, fakat ümitsiz görünmüyordu. I. kolordu kumandanı Yâver Paşa, «durum iyidir» diyordu. Mısırlı Prens Aziz Paşa, 2. tü-men önünde Bulgarlar'ın çekilmiş olduk-larını söylüyordu.

Abdullah Paşa, Bulgarlar'ın umumî bir çekilme yaptıklarını sanıyor ve saat 7'de sağ gruba Bulgarlar'ı Pınarhisar'a kadar, sol gruba da piyade, topçu ve sü-varinin iştirakiyle Kuliba - Tatarçiftliği - Ayvalı hattına kadar püskürtmesini em-rediyordu.

Karaağaç deresi üzerinde şiddetli bir muharebeye tutuşulduğu haberi Türk-ler'in artık Ergene ırmağı arkasına çekil-miş oldukları kanaatini taşıyan Bulgar başkumandanlığını hayretler içinde bı-rakmıştı. Bundan başka, Edirne garnizo-nunun tehdit edici bir çıkış hareketi 3. Bulgar tümeninin Kuleli'ye gönderilme-sine engel oluyordu. Başkumandanlıktan aldığı nâtamam haberler üzerine Genel Kurmay Başkanı Fiçef, Ordulara çıkardı-ğı — 8 sayılı — yeni bir direktifte özel-likle şu talimatı veriyordu: I. ordu, Lü-leburgaz yakınında bir tugay bırakarak III. ordu için ihtiyat vazifesini görecek-tir.

(Devamı var)

Yeniçeriler ve Vak'a-i Hayriye

Yazan: Dr. SEDAT KUMBARACILAR

SULTAN Mahmud devrinde en mühim başarı yeniçerilerin lağvı olmuş, bu olay Vak'a-i Hayriye diye tarihlerimize geçmiştir.

İlk defa Üçüncü Mustafa yeniçerilere bir düzen vermeyi tasarlamışsa da za-manında birçok savaşların olması buna imkân vermemişti. Daha sonra I. Sultan Abdülhamid topçu askerini düzenlemiş ve kalyonculara bir kışla yaptırarak ilk adımı atmışsa da zamanında Levent eşki-yasıyla uğraşılması, Mısır isyanı ve Mo-ra ihtilâli buna imkân vermemiştir. III. Sultan Selim bu uğurda çok çaba harca-mış ancak, halim, selim oluşu ve yeni-çerilere karşı yumuşak davranması hem

kendisinin ve hem de çok ümit bağladığı Nizâm-ı Cedîd askerinin yok edilme-lrine ve kan dökülmesine sebep olmuştur.

II. Sultan Mahmud uzun süre yeniçerilerin kaldırılmasını tasarlamış ve 1826 zilka'desinin dokuzuncu perşembe günü son kararını vererek onları yok edeceğini beyan etmişti.

Sultan Mahmud düşüncesini ilk defa yeniçerileri yakından tanıyan Rumeli sa-hilleri muhafızı vezir payeli Hasan Paşa'ya açarak onunla bu hususta uzun uza-dıya görüşmüştü. İlk olarak ne yapmak lâzımdı?

Yeniçeri Ağası Celâleddin Ağa'ya ilk başta güvenleri vardı. Onun aracılığı ile